

© Vijeće Evrope/Evropski sud za ljudska prava, 2012. Ovaj prevod je realiziran zahvaljujući pomoći Fonda povjerenja Vijeća Evrope (www.coe.int/humanrightstrustfund). On ne obavezuje Sud. Ako su vam potrebne dodatne informacije, pogledajte naznaku o autorskim pravima na kraju ovog dokumenta.

© Council of Europe/European Court of Human Rights, 2012. This translation was commissioned with the support of the Human Rights Trust Fund of the Council of Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). It does not bind the Court. For further information see the full copyright indication at the end of this document.

© Conseil de l'Europe/Cour européenne des droits de l'homme, 2012. La présente traduction a été effectuée avec le soutien du Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme du Conseil de l'Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). Elle ne lie pas la Cour. Pour plus de renseignements veuillez lire l'indication de copyright/droits d'auteur à la fin du présent document.

Informativna bilješka o sudskoj praksi Suda br. 96

April 2007.

Evans protiv Ujedinjenog Kraljevstva [Veliko vijeće] - 6339/05

Presuda od 10.4.2007 [Veliko vijeće]

Član 8

Član 8, stav

Poštivanje privatnog života

Zahtjev za dobivanje saglasnosti oca za nastavak čuvanja i ugradnju oplođenih jajnih ćelija: *nema povrede*

Činjenice: U julu 2000., podnositeljka predstavke i njen partner J. počeli su sa tretmanom oplodnje. U oktobru 2000., tokom posjete klinici, podnositeljki predstavke dijagnosticirano je pred-kancerogeno stanje na jajnicima i ponuđen joj je jedan ciklus *in vitro* oplodnje prije hirurškog uklanjanja jajnika. Tokom konsultacija, njoj i njenom partneru objašnjeno je da oboje moraju potpisati formular kojim daju saglasnost za podvrgavanje tretmanu i da, u skladu sa odredbama Zakona o ljudskoj oplodnji iz 1990. ("Zakon iz 1990."), bilo koje od njih dvoje može povući svoju saglasnost u bilo kojem momentu prije nego embrioni budu usađeni u matericu podnositeljke predstavke. Podnositeljka predstavke je razmišljala da bi možda trebala razmotriti druge načine oplodavanja preostalih jajnih ćelija, kako bi se osigurala za slučaj da se njena veza sa J. okonča. Njen partner, J. ju je uvjeravao da se to neće desiti. U novembru 2001., par je došao na kliniku na tretman, tokom kojeg je kreirano šest embriona koji su pohranjeni u banku. Dvije sedmice kasnije, podnositeljka predstavke podvrgla se operaciji uklanjanja jajnika. Rečeno joj je da mora čekati dvije godine prije nego se u njenu matericu budu mogli ugraditi embrioni. U maju 2002., veza između podnositeljke predstavke i J. je prekinuta, i nakon toga, u

skladu sa Zakonom iz 1990., J. je kliniku obavijestio da on nije dao saglasnost da podnositeljka predstavke sama koristi embrione niti da ih trajno čuva u banci. Podnositeljka predstavke je pokrenula postupak pred Visokim sudom, tražeći, između ostalog, da se naloži da J. dâ svoj pristanak. Njen zahtjev je odbijen u oktobru 2003., nakon što je utvrđeno da je J. postupao u dobroj vjeri kada je pristao na tretman na temelju pretpostavke da će njegov odnos sa podnositeljkom predstavke trajati. U oktobru 2004., drugostepeni sud je potvrdio presudu Visokog suda. Nije dozvoljeno izjavljivanje žalbe.

Podnositeljka predstavke se žalila da je domaće zakonodavstvo omogućilo njenom bivšem partneru učinkovito povlačenje saglasnosti za čuvanje i korištenje embriona, čime joj je onemogućeno da ikada ima djecu sa kojima je genetski povezana.

Zakon: Član 2 – Zbog razloga koje je Vijeće navelo u svojoj presudi od 7. marta 2006., a to je da pitanje "kada počinje pravo na život" potpada pod polje slobodne procjene države (vidi informativnu bilješku br. 84), embrioni koje su podnositeljka predstavke i J. stvorili nemaju pravo na život.

Zaključak: nema povrede (jednoglasno).

Član 8 – *Priroda prava:* "Privatni život" inkorporira u sebi pravo na poštivanje odluke da se postane ili ne postane roditeljem. Međutim, podnositeljka predstavke se nije žalila da je ona, na bilo koji način, bila spriječena da postane majkom u društvenom, pravnom pa čak i fizičkom smislu, jer ne postoji nikakvo pravilo u domaćem pravu niti u praksi koje bi je spriječilo da usvoji dijete ili da rodi dijete koje je izvorno začeto *in vitro* iz doniranih spolnih stanica. Ona se konkretno žalila da ju je odredba o saglasnosti iz Zakona iz 1990. spriječila da koristi embrione koje su ona i J. Stvorili zajedno i, s obzirom na njene posebne okolnosti, da ikada rodi dijete sa kojim je genetski povezana. To, uže postavljeno pitanje u vezi sa pravom na poštivanje odluke da se postane roditeljem u genetskom smislu potpada pod opseg člana 8. Centralna dilema u ovom predmetu ticala se sukoba prava ovih dvaju osoba, podnositeljke predstavke i J.-a zajamčenih članom 8 Konvencije. Štaviše, interesi ovih dvaju strana su bili potpuno nepomirljivi, jer ako se podnositeljki predstavke dozvoli da koristi embrione, J. bi bio primoran da postane ocem, a ako se podrži J.-evo odbijanje ili povlačenje saglasnosti, podnositeljki predstavke će biti uskraćena mogućnost da postane genetski roditelj. U ovako teškim okolnostima slučaja, koje god rješenje državni organi vlasti donesu, ono će u potpunosti narušiti interese druge strane. Zakonodavstvo također služi nizu širih, javnih interesa kao što su poštivanje načela prvenstva saglasnosti i promicanje pravne jasnoće i sigurnosti.

Pozitivna obaveza ili miješanje: Bilo je ispravno predmet analizirati kao jedan od onih koji se bavi pozitivnim obavezama. Osnovno pitanje je da li su zakonske odredbe, na način kako su primijenjene u ovom predmetu, ostvarile pravičan balans između suprotstavljenih javnih i privatnih interesa. U tom smislu, prihvaćeni su nalazi domaćih sudova koji kažu da J. nikada nije pristao da podnositeljka predstavke koristi zajednički kreirane embrione sama.

Polje slobodne procjene: Priroda pitanja istaknutih u ovom predmetu nesumnjivo je moralno i etički delikatna. Osim toga, ne postoji jedinstveni evropski pristup u ovom polju. Određene zemlje su donijele primarnu i sekundarnu legislativu kojom kontroliraju korištenje tretmana *in vitro* oplodnje, dok je u drugim zemljama to pitanje prepušteno medicinskoj praksi i smjernicama. Iako Ujedinjeno Kraljevstvo nije jedina zemlja koja dozvoljava pohranjivanje embriona i koja objema osobama omogućava da slobodno i učinkovito povuku svoje saglasnosti sve do momenta usađivanja, u drugim mjestima u Evropi pravila i prakse po ovom

pitanju su drugačije. Ne može se reći da postoji konsenzus u pogledu faze *in vitro* tretmana u kojoj saglasnost davatelja gameta (spremija i jajnih stanica) postaje neopoziva. Iako je podnositeljka predstavke navela da bi zbog njenih većih fizičkih i emocionalnih troškova nastalih tokom *in vitro* tretmana, kao i zbog njene naknadne neplodnosti, njena prava zajamčena članom 8 trebala imati prednost nad J.-evim, čini se da ni u tom pogledu nije došlo do jasnog konsenzusa. U zaključku, dakle, budući da je korištenje tretmana *in vitro oplodnje* iznjedrilo vrlo osjetljiva moralna i etička pitanja u kontekstu sve bržih medicinskih i naučnih dostignuća i, budući da pitanja istaknuta u ovom predmetu zadiru u oblast u kojoj ne postoji zajednički stav među zemljama članicama, polje slobodne procjene dato tuženoj državi mora biti široko i mora se prostirati kako na odluku države da donese ili ne donese zakon kojim će urediti korištenje tretmana *in vitro oplodnje*, a nakon intervencije i na detaljna pravila koja je propisala u cilju ostvarivanja balansa između suprotstavljenih javnih i privatnih interesa.

Usklađenost: Dakle, ostaje pitanje da li je, u posebnim okolnostima ovog slučaja, primjenom zakona koji je omogućio da J. učinkovito povuče ili uskrati svoju saglasnost za ugradnju zajednički kreiranih zametaka u matericu podnositeljke predstavke ostvaren pravičan balans između suprotstavljenih interesa. Činjenica da je tehnički postalo moguće čuvati zamrznute ljudske embrione u bankama napravila je suštinsku razliku između *in vitro oplodnje* i oplodnje putem spolnog odnosa, koja se ogleda u omogućavanju vremenskog jaza, koji može biti znatan, između kreiranja embriona i njegove ugradnje u matericu. Stoga je legitimno i poželjno da država uspostavi pravni okvir koji uzima u obzir mogućnost odgađanja postupka oplodnje. Odluka o principima i politikama koje će se primjenjivati u ovom osjetljivom području stvar je koju, prvenstveno, utvrđuje svaka država za sebe. Zakon iz 1990. bio je vrhunac izuzetno detaljnog ispitivanja društvenih, etičkih i pravnih implikacija dostignuća u oblasti ljudske oplodnje i embriologije, ali i plod dugog promišljanja, konsultacija i rasprava. On nameće obavezu klinikama koje provode tretmane *in vitro oplodnje* da objasne osobama koje se podvrgavaju tretmanu sve o odredbama vezanim za davanje saglasnosti i da izjave o saglasnosti pribave u pismenom obliku. To se desilo i u slučaju podnositeljke predstavke gdje su oboje, i podnositeljka predstavke i J., potpisali saglasnost u skladu sa zakonom. Međutim, Zakon također dozvoljava davateljima gameta da povuku svoje saglasnosti u bilo koje vrijeme sve do momenta kada je zametak već ugrađen u matericu. Iako je zbog hitne prirode svog zdravstvenog stanja bila primorana brzo i pod izuzetnim stresom donijeti odluku, podnositeljka predstavke je znala, kada je pristala svoje jajne ćelije oploditi J.-evim spermijima, da će to biti njene posljednje jajne ćelije, da će proći izvjesno vrijeme dok se njen tretman liječenja od raka okonča prije nego bude mogla usaditi zametak i da, po zakonu, J. može u bilo kojem momentu povući svoju saglasnost za oplodnju. Iako je podnositeljka predstavke kritizirala domaća pravila o saglasnosti zbog činjenice da ista, ni pod kakvim okolnostima, ne predviđaju izuzetke, apsolutna priroda zakona nije, sama po sebi, nužno protivna članu 8. Poštivanje ljudskog dostojanstva i slobodne volje, kao i želja da se osigura pravičan balans između strana uključenih u postupak *in vitro oplodnje*, prožimaju odluku zakonodavca da donese odredbe koje ne dozvoljavaju izuzetke, kako bi osigurao da svaka osoba koja donira gamete u svrhu *in vitro oplodnje* unaprijed zna da se njen/njegov genetski materijal neće koristiti bez njezinog, odnosno njegovog daljeg pristanka. Osim toga, apsolutna priroda ovog načela usmjerena je na promicanje pravne sigurnosti i izbjegavanju problema proizvoljnosti i nekonzistentnosti koji su inherentni kod ocjenjivanja, od slučaja do slučaja, onoga što su domaći sudovi opisali kao "posve neproporcionalne" interese. Ti opći interesi su bili legitimni i u skladu sa članom 8. Temeljem ovih razmatranja, i budući da ne postoji evropski konsenzus po ovom pitanju, Sud je smatrao da pravu podnositeljke predstavke na poštivanje odluke da postane

roditelj u genetičkom smislu ne treba pridavati veću važnost nego pravu J. na poštivanje njegove odluke da nema genetski povezano dijete sa njom.

Zaključak: nema povrede (trinaest glasova za i četiri glasa protiv).

Član 14 – Nije bilo potrebno odlučivati o tome da li se podnositeljka predstavke mogla žaliti na razliku u tretmanu u odnosu na drugu ženu u sličnom položaju, budući da razlozi koji potkrjepljuju nalaz da nije došlo do povrede člana 8 predstavljaju također razumno i objektivno opravdanje i prema članu 14.

Zaključak: nema povrede (trinaest glasova za i četiri glasa protiv).

© Vijeće Evrope/Evropski sud za ljudska prava, 2012.

Službeni jezici Evropskog suda za ljudska prava su engleski i francuski. Ovaj prevod je realiziran zahvaljujući pomoći Fonda povjerenja Vijeća Evrope (www.coe.int/humanrightstrustfund). On ne obavezuje Sud, niti Sud preuzima bilo kakvu odgovornost za njegov kvalitet. On može biti preuzet sa baze podataka sudske prakse Evropskog suda za ljudska prava, HUDOC, (<http://hudoc.echr.coe.int>) ili bilo koje druge baze podataka kojoj ga je Sud proslijedio. On može biti reproduciran u nekomercijalne svrhe pod uslovom da puni naziv predmeta bude citiran, zajedno sa navedenom naznakom o autorskim pravima i pozivanjem na Fond povjerenja za ljudska prava. Poziva se bilo koja osoba koja želi da se služi ovim prevodom, u potpunosti ili djelomično, u komercijalne svrhe da kontaktira publishing@echr.coe.int.

© Council of Europe/European Court of Human Rights, 2012.

The official languages of the European Court of Human Rights are English and French. This translation was commissioned with the support of the Human Rights Trust Fund of the Council of Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). It does not bind the Court, nor does the Court take any responsibility for the quality thereof. It may be downloaded from HUDOC case-law database of the European Court of Human Rights (<http://hudoc.echr.coe.int>) or from any other database with which the Court has shared it. It may be reproduced for non-commercial purposes on condition that the full title of the case is cited, together with the above copyright indication and reference to the Human Rights Trust Fund. If it is intended to use any part of this translation for commercial purposes, please contact publishing@echr.coe.int.

© Conseil de l'Europe/Cour européenne des droits de l'homme, 2012.

Les langues officielles de la Cour européenne des droits de l'homme sont le français et l'anglais. La présente traduction a été effectuée avec le soutien du Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme du Conseil de l'Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). Elle ne lie pas la Cour, et celle-ci décline toute responsabilité quant à sa qualité. Elle peut être téléchargée à partir de HUDOC, la base de jurisprudence de la Cour européenne des droits de l'homme (<http://hudoc.echr.coe.int>), ou toute autre base de donnée à laquelle HUDOC l'a communiquée. Elle peut être reproduite à des fins non commerciales, sous réserve que le titre de l'affaire soit cité en entier et s'accompagne de l'indication de copyright ci-dessus ainsi que de la référence au Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme. Toute personne souhaitant se servir de tout ou partie de la présente

traduction à des fins commerciales est invitée à le signaler à l'adresse suivante:
publishing@echr.coe.int.

© Vijeće Evrope /Evropski sud za ljudska prava
Ovaj sažetak Registrara nije obavezujući za Sud.

Kliknite ovdje za [Informativne bilješke o sudskoj praksi](#)